

Příloha č. 4

Školství po roce 1620

Pýchou českého království bývala dříve relativně vysoká úroveň vzdělanosti. I na vesnici uměl kdekdo číst a psát, Díky knihtisku měli bibli pomalu v každé chalupě a znali ji, Český stát tehdy patřil k zemím s obdivuhodně rozvinutou sítí elementárních i vyšších škol,

Po bitvě na Bílé hoře (r. 1620), resp. po třicetileté válce (1618—1648), nastala mravní a intelektuální bída,

V, V, Tomek (profesor dějin na Karlově univerzitě na přelomu 19. a 20. století) napsal: „Po válce velká část obyvatelstva Žilá ve stavu duševním, který se příliš nelišil od zvířecího, Vesničtí rychtáři a konšelé neznali abecedu. Gramotný sedlák se stal politicky podezřelou osobou. Ještě v r. 1730 konšelé v Kolíně takřka bez výjimky nedovedli psát, Knihovna vysoce postaveného krajského komisaře obsahovala pět svazků: kalendář, modlitební knížku a tři právnické příručky,”

Na Moravě se v devíti obcích z deseti dětem nedostávalo žádného vzdělání. V místech, kde náhodou byla škola, docházela pouze Šestina dětí na vyučování, a to ještě nepravdělně. Ve třídách se sedělo na zemi a pokud chtěly děti ohřát, musely si dřevo přinést.

Špatně placení učitelé Často marně Čekali na výplatu, Přivydělávali si proto jako písaři, varhaníci, kostelníci, zvoníci, vyráběli malované kalendáře zvané „minuci“, chodili po koledách. Vybírali od žáků rozmanité platby, např. vstupní poplatky (introitales), čtvrtletní daň (pretiales), na křídou (kretales), na ostření brků (pennales), na zasklení oken (vitrales), za svíčky na zimu (kandedales), také však dušičkales, masopustales apod. To vše v čase J. A. Komenského.

Na místa učitelská se hlásili většinou vysloužilí vojáci. Zápis v kronice vesnice D, vypovídá o zkoušce na místo místního učitele: „Ježto se po smrti dlouholetého kantora sešlo pět adeptů, provedla se s nimi zkouška před ušima a očima celé obec nejprve v kostele a potom je na faře z náboženství přezkušoval pan farář. První přišel na řadu Jakub Maučka, místní tkadlec, asi padesátiletý. Zazpíval celé tři písně, ale melodie přecházela do mnoha jiných písní, hlas by měl mít silnější, vícekrát vykvikl, což by nemuselo býti. Četl několik řádek z bible docela obstojně, jen s deseti chybami. 'Iři rukopisy četl slabě a zajíkal se, ze všeobecného vědění na tři otázky odpověděl dobře. Diktátu napsal tři řádky s pěti chybami, z katechismu citoval přesně, počtů bohužel neznal. Druhý kandidát Václav Senohrab, krejčí ze S., šedesátiletý stařec, měl raději zůstat doma. Zazpíval jen dvě písně hlasem, jako má bečící tele, a stále upadal do melodií jiných písní. Z bible četl hrozně, slabikoval s velkým namáháním, velké T neznal a na tři otázky všeobecně neodpověděl. Maje čísti tři rukopisy, přiznal se, Že rukopisy Číst neumí, Z celého třířádkového diktátu napsal obtížně tři slova, jenže k nepřečtení. Počítat neuměl docela nic, i když počítal na prstech jako malé dítě. Zkoušející mu řekli, Že jednal zpozdile, když se ke zkoušce přihlásil, což sám v slzách a vzlykání přiznal. Další tři se již zkoušet nenechali a prohlásili, že by nebyli lepší než vážený krejčí Václav Senohrab, Zkušební komise nakonec na místo kantora vybrala nejlepšího, tedy Jakuba Maučku.”

Zlom nastal za vlády Marie Terezie a jejího syna Josefa II, V habsburské monarchii byl vydán 6. prosince 1774 tereziánský „Všeobecný Školní řád“, počátek povinné Školní docházky u nás.

Povinnost platila pro děti od 6 do 12 let, ale „návyk na školu“ byl problém dlouhodobý. Nové školy přibývaly jako houby po dešti, zvláště těch obecních základních, zvaných triviální (první třída čtení, druhá psaní a třetí počítání). Průměrně se ročně otevíralo 50 nových škol, tedy za dvacet let 1000 školních budov. Takového tempa nedosáhla česká vzdělávací soustava už nikdy. Vesnické školy se sice stavěly malé, ale stavělo se podle vzorových stavebních plánů. Ovlivnit veřejné mínění pro podporu vzdělávání a zlomit odpor vesničanů ke Školní docházce trvalo více než deset let, Roku 1790 již ale povinnou školní docházku respektovalo 80 % dětské populace. Vyučovalo se jazykem Českým, sice jen ve školách triviálních, ale už to byl pokrok. V ostatních vyšších školách se dále učilo německy. Rozmach školství přesto sehrál významnou úlohu ve vytváření novodobého českého národa.

Školní rok dříve začínal 3. listopadu a, končil 30. září, ale od r. 1784 začínal školní rok již 1. září a končil 16. července. Vyučovalo se zpravidla dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne. Čtvrtek býval feriální den (nevyučovalo se),

O Vánocích bývaly tři dny volna, o masopustu Čtyři, o Velikonocích 14 dní, ale nejméně tři dny se využily k náboženským rozpravám a ke zpovědi. Do kostela vesnické děti chodily dvakrát denně, císař Josef II. však odpolední návštěvu zrušil. Školní rok se dělil na dvě pololetí a na konci každého se konaly veřejné zkoušky před zraky místní honorace a rodičů a byly předčítány známky. Nejlepší dostávali na konci roku za odměnu knihu a propadající žáci nebyli veřejně čtení.

Ve třídě děti, pomocný učitel a pan učitel